

Johanne Skog Gripsrud

Født 1916 i Vestfold

Gift 1) 1937 med Normann Thorkildsen, d. 1961

Gift 2) 1971 med Egil Bjarne Gripsrud, d. 2000

To barn

Handelsskole, journalist korrespondansekurs, Rogalands fylkeshusflidskole, norsk grunnfag

Journalist

Johanne Skog Gripsrud er høylandsjente. men akkurat fødestedet ble Valberg gård i Vestfold. Faren var tilflytter fra Nesna, så kanskje hadde han litt uro i kroppen. I hennes barneår ble flytting og nye omgivelser ganske vanlig. Som ung husmor ved krigens slutt ble hun oppslukt av fred og fredsarbeid. Hun engasjerte seg i Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet (IKFF) da lokalavdelingen i Sandnes ble etablert i 1947. Hun har vært journalist i «Stavangeren» og «Rogalands Avis», og har mottatt Kongens Fortjenestmedalje for samfunnsnyttig arbeid. Sist, men ikke minst, har hun gitt ut bøker om fredsarbeid, kvinnesak og lokalhistorie.

OPPVEKST

Min familie flyttet mye, langt oftere enn det som var vanlig for folk flest. Mor var gardajente fra Bråstein, mens far var bondesønn fra Nesna. De giftet seg i krigstid i 1915. Samme året kjøpte de seg gård, sammen med mor sin bror Arne og kona Hallgjerd, Valberg gård i Vestfold. Hvordan var det mulig når dette var en herregård? Her i disse prektige omgivelsene ble jeg født året etter. Og far, han var sanitetskorporal på nøytralitetsvakt.

Oppholdet østpå varte bare en kort tid. Alt i 1917 ble gården solgt. Tilbake i Høyland var det gård til salgs på Svebestad, og mor og far overtok der. Dette skulle òg bli av kort varighet. Så, i 1919 havnet vi i Gjesdalveien og far fant seg arbeid på Stangeland mølle, men trolig ble dragningen mot gård og gårdsarbeid for sterk.

Alt i 1921 gikk flyttelasset til Møllegården, jordene like sør for Høylandskirken, i dag en del av kirkegården. Her ble vi igjen jordeiere. Men etter en toårs periode skjedde det saker på familiegården på Bråstein. Dette bruket var delt mellom eldste og yngste broren til mor. Det var vanskelige tider for bønder, slik var det òg på Bråstein. De to brødrene til mor ville dra til Amerika, slik som andre brødre alt hadde gjort, og legge seg opp penger for å hindre konkurs. Imens trengte de en forpakter. Slik gikk det til. Foreldrene mine solgte gården på Høyland til Bernt Skjelbred og flyttet til Bråstein i 1923, til forpakterjobb. Bråstein ble et eldorado. Her hadde vi besteforeldre og søskenbarn under samme tak, og her fikk jeg de første skoleårene. Samtidig var det stram økonomi. Søster til mor og familien hennes

kjøpte, få år senere, slektsgården på auksjon. Dermed måtte foreldrene mine tenke nytt.

Etterjulsvinteren i 1926 flyttet vi til Krampadalen på Hana, med ny forpakterkontrakt klar. Huset hadde enkel standard, men lå høgt og fritt. Vi flyttet fra bygd til by. En ny verden åpenbarte seg, med nye naboer og livlige diskusjoner. Tidlig neste år kom det en liten søster, men lykken varte ikke lenge. Problemet var å skaffe penger til forfalne vekslar. En dag utpå våren var lensmannen på døren med auksjonsfolkene sine. Innbo med kyr og høns havnet på tvangsauksjon. Familien vår måtte ut av huset, og fant seg en liten leilighet i Hanadalen. Det var kort skolevei, men av kort varighet. Far, som livnærte seg som «dagsarbeider», hadde ikke penger til å betale husleien. Og huseieren gikk til «forsorgen» og fikk husleiepenger, men uten å orientere far. Her stod mye på spill. I all hast flyttet vi til Bråstein til bestemor og bestefar. Med tvangsauksjonen tapte far retten til å kjøpe seg ny eiendom, og med stønad fra «forsorgen» ville han miste retten til å stemme ved kommune- og stortingsvalg. Bror min og jeg var nå så store at vi følte fattigdomsstempelet. Skoleveien fra Bråstein til Hana var å følge melkekjerren om morgenen, og var vi heldige, nådde vi kjerrereturen. Ellers måtte vi gå heim. Heldigvis var det skole bare annen hver dag.

Neste leilighet lå på Vågskjær, med en liten stue og to små skråkammers. Her var vi så vidt kommet på plass før en ny leilighet dukket opp. Det ble Pilestredet på Austrått, i nærheten av den lille fotballbanen. Vi er kommet til 1929, og far hadde fått seg fast arbeid

Johanne Skog, 17 år gammel. Fotografi: Privat eie, fotograf ukjent

i Rogaland Felleskjøp etter to år med nødsarbeid. Nå fikk vi oss hus helt nede i Austråttbakken, det siste huset i Gjesdalveien. Her ble foreldrene mine boende i 46 år. Dette var det tiende flyttelasset mitt, og jeg var ikke blitt 13 år. Det høres ut som turbulente år, men egentlig sitter jeg igjen med mange positive opplevelser. Jeg husker mennesker og miljø helt tilbake fra Svebestadtiden. De første skoleårene, to og et halvt år,

var i nynorskklasse på Bråstein, sammen med forsagte bondeunger fra nabogårdene. Vi lærte å øve – øve jevnt og trutt på fine bokstaver og tall. Ingen blekkflekker i boka. Salmevers og sanger gikk inn – linje for linje, tekst og melodi, til det satt. Siste del av tredje klasse, sjette og sjuende klasse gikk jeg på Austrått, i klassen til Edvard Astad. Han var en flink lærer. Fjerde og femte skoleåret var jeg på Hana. Det var en relativt ny skole, og i sin tid veldig moderne. Jeg fikk med meg mye fra Høylands skolehistorie fra den perioden.

Jeg var nok ganske skoleflink og fortsatte etter fortsettelseskole på handelsskolen. Butikk- og kontorjobber var ettertraktet. Med særdeles i hovedkarakter ble det likevel avslag på de to jobbene jeg søkte, før jeg ga opp. Jeg merket meg at jobbene ikke gikk til de mest skoleflinke, det var andre kriterier som gjaldt. Jeg meldte meg på et fire måneders sykurs, tenkte nok at her får en ordne opp og greie seg selv.

UNG KJÆRLIGHET OG LANG BYGGEPROSESS

Vi giftet oss i 1937 og flyttet inn i egen leilighet. Året etter kom Ellen. Vi sparte og skaffet oss snart ei rimeleg tomt på Austrått. Jeg var hjemmевærende. Mannen min var elektromontør, men inntektene var beskjedne. Så startet vi byggeprosjektet. Kamerater hjalp til, og det ble satt opp grunnmur. Da vi kom til kjellergulvet, stoppet arbeidet opp. For å komme videre måtte vi ha ny kapital. Heldigvis fikk vi lånt det vi trengte av en venn, ungkaren Fridtjof. Renten skulle være som ordinær bankrente. Byggematerialer og tømmermann kom på plass, og til jul første krigsåret stod huset klart med

Brudebildet av Johanne og hennes første ektemann Normann Thorkildsen vekker gode minner.

lafta tømmervegger, kledd med tjærepapp. Vi flyttet inn. Det var en usigelig god følelse. Toalett var installert, men det var ikke innlagt vann. Jeg bar vann som en selvfølge de første årene. Senere, mens det enda var krig, kvittet vi oss med ei gammel hytte, og dermed åpnet muligheten seg både for innlagt vann og bordkledning. Krigen tok slutt, byggevarer ble igjen tilgjengelige, og snart kunne kjellergulv og bad tas i bruk.

FREDSARBEID

På nyåret i 1945 var vi seks - sju unge mødre som startet venninneklubben og studieringen «Frøya». Foruten

meg, var det bl.a. Rakel Lapin, Marit Skadsem, Gerd Hove og Judith Rasmussen. Målet var å forberede oss og finne ut hva vi ville bruke tiden til når krigen var slutt. Dette ble forløpet til fredsarbeid. Vi underholdt oss selv med foredrag om tidsaktuelle og historiske temaer en gang hver måned, og vi forberedte oss grundig.

I den første foredragsserien spente temaene fra «Gamle Grekenland, Sokrates og Platon» til «Røde Kors», «Folkerettens historie», «Motenes skiftende historie», for å nevne de, jeg husker i farten. Felles for oss jentene var stort sett folkeskole og vitebegjær. Da freden kom, slo vi lag med mange andre og begynte fredsarbeid.

INTERNASJONAL KVINNELIGA FOR FRED OG FRIHET (IKFF)

Denne organisasjonen er egentlig internasjonal (WILPF) og ble stiftet i 1915, med hovedkontor i Genève. Det var kvinner som stod fram. De så tragediene og ville ha slutt på 1. verdenskrig. Norge har også vært med siden 1915, med ni aktører den gang. Hovedkontoret for norske Internasjonal kvinneliga for Fred og Frihet (IKFF) ligger i Oslo.

Etter krigen lengtet alle etter fred. IKFF var aktive. De var bl.a. representert med cand. mag. Lilly Hertel Aas. Hun slo seg litt senere ned i Stavanger og fikk stiftet lokalavdeling der i juni 1947. I desember samme året fikk Sandnes sitt lokallag. Johanne Lea (1917-1986) var første formannen og fortsatte i åtte år. Venninnegjengen fra 1945 var aktive i IKFF. I 1948 var medlemstallet 100, men gikk drastisk ned til 25 i de første årene etter Norges tilknytning til Atlanterhavspakten (NATO).

Deretter fulgte den «kalde krigen», en vanskelig tid for fredsarbeid, da verden politisk sett ble delt i to fiendtlige militærblokker: vest - øst. Sandnesavdelingen har alltid vært sterk, en av dem som har klart opp- og nedturene best. Det var et viktig grep at nettopp Johanne Lea var leder de første årene. Hun ble senere en meget avholdt lokalpolitiker, jordnær med humor og gode replikker. Vi søkte samarbeid lokalt. IOGT i Sandnes hadde øg fred på programmet, og vi fant felles plattform og arbeidet sammen i lokalmiljøet.

KVEKERNE GA OSS INSPIRASJON

Enda sterkere bånd ble knyttet til kvekerne. I etterkrigsårene formidlet Kvekerhjelpen mat og klær til vår tidlige fiende. Initiativtakeren bak dette tiltaket var Anna Andersen, kveker, fredsarbeider og pensjonert lærer ved St. Svithun skole. Første desember i 1947 sendte Kvekerhjelpen avgårde 16 lastebiler samlet, fra Nytorget i Stavanger, med mat og klær til Hamburg. En av bilene var fra IKFF Sandnes / Stavanger. Det var jo rasjonering og begrenset tilgang på varer i Norge på den tiden, men vi hadde tross alt klær og mat å avse. Rektor Olden var kveker, og han var vår veileder i en tiårs periode. Første foredragsserien var «Inn i atomalderen.» Vi fikk en veldig god innføring i fredsarbeid, fredstenkning og hjelpearbeid gjennom samarbeide med kvekerne.

Vi satte vårt håp til Verdens Forente Nasjoner – FNs formål: «å redde fremtidens generasjoner fra krigens svøpe» som det står i innledningen til FN-pakten. Aldri mer krig og konfliktløsning uten vold er den bærende tanken bak opprettelsen av FN- institusjonen.

*Etter krigen var det naturlig å hjelpe andre. Via Kvekerhjelpen åpnet Johanne heimen for sommerbesøk fra Østerrike og datteren Gro fikk seg en ny venninne.
Fotografi: Privat eie, fotograf ukjent*

I fredsbevegelsen og IKFF protesterte vi mot opprustning og opprettelse av Atlanterhavspakten (NATO) fordi vi mente at det ville medføre en undergraving av FNs fremtidsvisjoner. Men opprettelse av FN var alle for.

LOKAL IKFF-LEDER I TRE PERIODER

Selv har jeg vært leder for IKFF lokalforening i tre perioder. Den internasjonale Kvinneligaen har kongress

Fanen fra Fredsmarsjen 1981. Den er en kjær gave og ble applikert av datteren Gro. I dag brukes den både ved tilstelninger og som veggteppe.

hvert tredje år og legger i prinsippet opp retningslinjer for arbeidet vårt.

Landsforeningen vår gir ut tidsskriftet «Fred og Frihet». Det kommer med fire nummer i året. I en 13-års periode var jeg journalist og redaktør for dette landsdekkende bladet. Senere er jeg blitt æresmedlem av IKFF. Studiearbeid var og er veldig viktig for å holde interessen oppe. Dess mer en lærer, dess viktigere blir saken. 1975 ble proklamert som FNs kvinneår. Likestilling - Utvikling - Fred var i tiden og ga oss et løft.

I 1976 reiste vi, Johanne Lea og jeg, med «fredsflyet» til London, der vi deltok på fredsmarsjen som de nordirske kvinnene Betty Williams og Mairead Corrigan arrangerte. Det var en fantastisk opplevelse der 20 – 30 000 mennesker deltok. Avisene var plutselig der hvor fredsfolket var. I Norge satte vi i gang med innsamling av Folkets Fredspris til de modige kvinnene som satte livet inn i protest mot volden i Nord-Irland. Året etter,

i 1977 fikk de Nobels Fredspris. Innsatsen deres fikk folk i alle land til å gå fredsmarsjer i minst 10 år, hele 1980-tallet. *NEI til krig, ressursene til krigsformål må gå til mat til de som sultet*, var hovedinnholdet i freds- og protestmarsjene. NEI til opprustning, og NEI til atomvåpen, runget over alt. Fredsmarsjen til Paris i 1981 ble en stor begivenhet og gav positivt fokus. Fredsmarsjen i Rogaland ble arrangert ti ganger.

Rundt om i landet har IKFF lokalavdelinger. Dette er foreninger for kvinner, dvs. menn kan delta, men bare kvinnene har stemmerett. Fullt medlemskap for menn har vært diskutert opp igjennom. Jeg har stemt for.

Vi er ikke alene som arbeider for fred. Vår forening står tilsluttet Norges Fredsråd, opprettet 25. oktober 1945. Dette rådet er igjen tilsluttet Det Internasjonale Fredsbyrå i Genève. Norges Fredsråd er en samarbeidsorganisasjon for norske fredsorganisasjoner. Det er 23 medlemsorganisasjoner tilsluttet Norges Fredsråd i 2011.

ENEFORSØRGER OG UT I ARBEIDSLIVET

Vi giftet oss relativt unge, og jeg ble tidlig enke, i 1961, bare 44 år gammel. Da satt jeg igjen med eget hus og to tusen kroner i banken. Min eldste datter hadde egen familie, den yngste gikk på videregående skole. Jeg var ikke forberedt på arbeidslivet. I ungdommen sydde jeg, hadde faktisk min egen lille systue den gang. Lønnsomheten var ikke til å leve av. Så fikk jeg oppbakking gjennom kjente, bl. a. av pastor Skarung. Han spurte rett ut «Hva har du lyst å drive med?» Journalisttankene mine var nærliggende. Han kjente til at «Stavangeren»

trengte folk og formidlet kontakt med redaktøren. Første møtet førte ikke umiddelbart til ansettelse, men etter få dager var jeg på plass. Jeg husker at en av de første oppgavene var bystyrereferat i Sandnes.

Ansettelsesforholdet varte i vel to år. Da var avisen konkurs. I kjølvannet dukket det en ny avis opp, «Stavanger Morgenavis», og jeg begynte der. Redaksjonen så helst at jeg meldte meg inn i Høyre. Det var mot min overbevisning, og det ble respektert. Men de ansatte en annen journalist til å ha hovedansvar for Sandnesavdelingen. De ville ha meg med, men gjerne i underordnet stilling og kombinert med kontorarbeid. Vi kom ikke til enighet, tilbudet passet meg ikke. Derfor sa jeg opp. Avisen stusset, og jeg tok en tenkepause.

Johanne Skog Gripsrud kan se tilbake på mange fredsmar-sjer i årenes løp.

Jeg dro til Finnmark, ble værende et halvt års tid hos min yngste datter, Gro, som fikk sitt første barn på den tiden. Så tok jeg et fri år og fikk med meg et års husflidskole. I denne perioden gikk den nye avisen, «Stavanger Morgenavis» inn.

I Sandnes hadde «Rogalands Avis» kontor. Der var Åsmund Stangeland ledende journalist i mange år. Helsen hans skrantet, og det ga meg mulighet til et innhopp, som skulle vare i tolv år. Dette var fine år. Jeg synes jeg fikk bruke meg slik jeg ønsket på denne arbeidsplassen.

NYTT EKTESKAP, NYE IMPULSER

Etter ti år som enke giftet jeg meg. Som ganske ung hadde jeg truffet denne mannen på hjemstedet hans i Bjerkreim. I mellomtiden hadde han hatt et langt liv som sjømann. Han hadde vært ute som krigsseiler. I 30 år tjenestegjorde han på tankskip i Handelsflåten. Det året vi giftet oss, i 1971, gikk han fra borde som skipper på «Rimfonn» ved oppnådd pensjonsalder. Vi ble boende på Hinna, mens datteren min, Gro, overtok huset mitt. Dette ble en ny epoke, så helt annerledes hverdag enn jeg hadde hatt tidligere. Vi reiste sammen, og ble eldre sammen. Ute hadde vi en flott hage som bugnet av grønnsaker, uten ugras. Det var mannen som stelte hagen. Til tider slet han med senskader etter krigsopplevelser. Dessverre forverret disse lidelsene seg i hans siste leveår.

SKRIVENDE FREDSSENTUSIAST

Fredsarbeid har vært viktig for meg i veldig mange år. Noen ganger undrer det meg at vi ikke har kommet

lenger. Jeg har alltid likt å skrive, vokste med oppgaven gjennom journalisterfaringen. Tidlig tok jeg korrespondansekurs i journalistfaget. I voksen alder, 62 år, avla jeg eksamen i norsk grunnfag ved Høgskolen i Stavanger.

Etter hvert har det blitt bøker og mange artikler, ikke minst om fredssaken, kvinnesak og lokalhistorie. Bøkene er faktisk blitt til mens jeg har vært pensjonist. «Spor frå levd liv» er den siste. Jeg var igjen blitt enke og satt noen måneder med brukket lårbein, da var skrivemaskinen god å ha.

KONGENS FORTJENESTMEDALJE I SØLV

Engasjementet mitt i fredsbevegelsen og samfunnsnyttig arbeid er verdsatt med Kongens fortjenestmedalje i sølv. Jeg kan vise til fortløpende medlemskap i IKFF siden 1948 og var redaktør av tidsskriftet «Fred og Frihet» i 13 år. Gjennom årene har jeg skrevet hundrevis av innlegg og fredsartikler til presse og fagtidsskrifter. Kongens sølv ble overrakt i hjemmet på Hinna, av fylkesmann Tora Aasland, som minte om at medaljen var en heder for aktiv innsats for fredssaken gjennom mange år. Begivenheten ble feiret sammen med fredskvinner fra lokalavdelingene Stavanger / Sandnes IKFF.

MUSIKKELSKER

Sang og musikk har gledet meg fra jeg var ganske liten. Jeg husker tilbake til tidlig barndom, med en søndagsyngende far. Han hadde erfaring fra mannskor i Nordland, og så stemte han i «Å, eg veit meg eit land»

eller et annet glansnummer, «Når fjordene blåner som markens fiol». De har for alltid brent seg inn i minnet om far. Pianoet har fulgt meg i mange år, og det er fortsatt like kjær.

Begge jentene mine er musikalske, begge har musikkutdannelse, og har medvirket på forskjellig vis som utøvere og i undervisningssammenheng. Siden Musikkskolen ble opprettet i Sandnes, har en imponerende utvikling funnet sted. Det ligger stor innsats bak det resultatet vi ser utfolde seg i vår tid. Ellen er en av dem som har jobbet mange år i Musikkskolen, og i Collegium Musicum og Rikskonsertenes konsertvirksomhet

*Johanne Skog Gripsrud hjemme på Hinna i 1983.
Fotografi: Privat eie, fotograf ukjent*

i ungdomskolen i Rogaland. Hun har også hatt sin debut i Aulaen i Oslo, vært solist med Sandnes Orkesterforening og Stavanger Symfoniorkester. Er det rart at «myrsnipå» stikker hodet fram? Jeg er en takknemlig myrsnippe.

ALDERDOM

Alderdommen har sin pris, blant annet savnet av de kjære som er gått bort. Likevel jeg er privilegert. Jeg har hatt god helse og har for eksempel fått beholde synet.

Jeg føler at jeg har opplevd så utrolig mye og har hatt et fantastisk interessant liv. I begge ekteskapene fant jeg støtte for fredsengasjementet mitt.

Nå har jeg vært pensjonist i mange år allerede. Etter at mannen min, Egil, døde i 2000, flyttet jeg tilbake til Sandnes. Dette huset på Håbet var det broren min som satte opp. Han døde omtrent på samme tid som mannen min, og han etterlot seg ingen livsarvinger. Jeg fikk overta og flyttet dermed inn i min 16. heim her på jorden.

Stort sett greier jeg å ordne opp selv, men har to flotte døtre i nærheten. To ganger pr. uke spiser jeg middag på menighetssenteret. Jeg merker nok at alderen setter sine spor, men skrivemaskinen er aldri langt unna, og fredssaken er nær.

Jeg brenner fortsatt for fredsarbeid, ser framover og tenker tilbake på mange aktuelle tema vi har arbeidet med. Mitt store ønske for etterslekten er Fred på jord. Tenk om vi hadde Fredsdepartement og tilbud om fredsutdanning for unge mennesker som søker en karriere som kan bygge fremtidens verden.

Etter intervjuet er Johanne klar med ny bok om fredsarbeid. Hun har engasjert seg politisk i Miljøpartiet De Grønne, og stod oppført på partilisten ved siste valg. Hun står også på partiets liste til Stortingsvalget i 2013 og er den klart eldste blant landets stortingskandidater.

JOHANNE SKOG GRIPSRUD SINE PUBLIKASJONER

Fredsarbeid og Fredsarbeidere. Universitetsforlaget 1985. 83 sider. Dette er et emnehefte om fredsarbeid og fredsarbeidere. Heftet er tilrettelagt for bruk på ungdomstrinnet i grunnskolen, like fullt for alle som er opptatt av fred og fredsarbeid.

Fred og Frihet - IKFF- Rogaland 40 år. Internasjonal Kvinneliga for Fred og frihet avd. Stavanger / Sandnes 1988. 165 sider. Johanne Skog Gripsrud, redaktør og journalist. Boken handler om å tenke globalt og å handle lokalt, og markerer 40 -årsjubileet for rogalandsavdelingene av IKFF.

*Men di Sandnes...*Eget forlag. 1992. 192 sider. Tidsbilder fra vårt hundreår. Med vekt på utviklingstråder fra kvinneliv og kulturliv.

Sandnes Orkesterforening 100 år 1995 Johanne Skog Gripsrud, red.

Spor ... frå levd liv 2004. 136 sider... Boken handler mest om de nære ting, hverdagsliv- barndom – ungdom og refleksjoner i dikt og prosa om det hundreåret som ligger bak oss.